

ACC. N:R. 5886

Landskap: Smål.
Härad: Summerbo
Socken: Vittaryd
Uppteckningsår: 1938

Upptecknat av: Lage Nilsson
Adress: Gärdby
Berättat av: Hyskman Bengtsson
Född år i

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Diverse folkminnen
(Innehållsfort. närlutet.)

165.

Skriv endast på denna sida!

ACC. N:R. 5886

Landskap: Smål. Upptecknat av: Lage Nilsson
 Härad: Sunnerbo Adress: Gårdby
 Socken: Vittaryd Berättat av: sysk. Bengtsson
 Uppteckningsår: 1938 Född år i

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

15.

Innehåll.

	sid.		sid.
Måsapyttarna	2	Getingar	12
Ola	3	Livet inom byn	13
julen	4	Räfserskan sjönk	
Ärthalmen	5	ner i maden	14
Spotta på fodert åt djuren	6	Skogs-Maja, som var ett	
Mjök och kärning	7	original	15
Biskötsel m,m.	8		

Meddelarna.

Syskonen Bengtsson, Johanna (f. 1865), Ida och Johan (dessa båda, några år yngre än Johanna), äro födda och uppväxta på en gård i det inre av Vittaryd socken, vilken gård sedan århundraden - säga de - har gått inom deras släkt. De äro ogifta och bruka och bebo gården tillsammans. De ha hos sig en/systerdotter som är i tjugoårsåldern samt en fosterson, vilken ej är släkting till dem. Alla tre sitta inne med ett rikt förråd av traditioner.

ACC. N.R. 5886

Landskap: Smål. Upptecknat av: Lage Nilsson
Härad: Sunnerbo Adress: Gårdby
Socken: Vittaryd Berättat av: syskonen Bengtsson
Uppteckningsår: 1938 Född år i

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

2/16

MÅSAPYTTARNA M.M.

När dimman slår upp från ängarna säger man: "Nu kölna måsapyttarna". Det är också det enda sättet som dessa måsapyttar omtalas på.

Gubben som sitter i månen har stulit kål, och fick till straff att krypa till månen.

Stor mångård - litet oväder!

Liten mångård - stort oväder!

Om det är frost på vårfrudagsnatten, skall det bli 40 frostnätter före midsommar.

ACC. N:R. 5886

Landskap: Smål. Upptecknat av: Lage Nilsson
Härad: Sunnerbo Adress: Gårdby
Socken: Vittaryd Berättat av: syskonen Bengtsson
Uppteckningsår: 1938 Född år i

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

317

OLA

Ola-dagen kommer, och rågen kan inte tas av. Man säger: "Ola har stängt igen ugndörren".

Slagtrösket börjar. Man säger till varandra: "Nu ringer man ut Ola".

ACC. N:R. 5886

Landskap: Smål. Upptecknat av: Lage Nilsson
Härad: Sunnerbo Adress: Gårdby
Socken: Vittaryd Berättat av: syskonen Bengtsson
Uppteckningsår: 1938 Född år i

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

4 18

JULEN

De papper med bilder, som man satte upp på väggarna vid jul Johanna Bengtsson att hon har sett bitar av, men på det hela taget voro de gånga ur bruk redan i hennes barndom. Hon beskriver dem såsom "tjocka som filter ungefär".

I stugorna hade man därtill halm på golvet under julen, och man sov i denna halm under nätterna.

"Syltefötterna" (d.v.s. de tillsammans med vad som togs till syltan - som skulle anrättas till sylta - kokta grisfötterna) åts på julaftons morgon. Regelbundet så, vart år!

ACC. N:R. 5886

Landskap: Småland. Upptecknat av: Tage Nilsson
Härad: Sunnerbo Adress: Gårdby
Socken: Vittaryd Berättat av: syskonen Bengtsson
Uppteckningsår: 1938 Född år i

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

5 19

ÄRTHALMEN

Ärthalmen gav man till djuren på julottan. Till första foder, som de fingo på juldagen på morgonen. Och detta, för att de skulle "hålla ihop" (d.v.s. gå still troget) på betesmarkerna under det kommande året.

ACC. N:R. 5886

Landskap: Småland. Upptecknat av: Lage Nilsson
Härad: Sunnerbo Adress: Gårdby
Socken: Vittaryd Berättat av: syskonen Bengtsson
Uppteckningsår: 1938 Född år i

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

620

SPOTTA PÅ FODERT ÅT DJUREN

När man "svepte foder" åt djuren, borde man spotta i fodert. Man borde "spotta på varje foder", innan man bar ut det till djuret, som skulle ha det att äta. - För att djuren skulle trivas!

ACC. N.R. 5886

Landskap: Småland Uppptecknat av: Lage Nilsson
Härad: Sunnerbo Adress: Gårdby
Socken: Vittaryd Berättat av: syskonen Bengtsson
Upppteckningsår: 1938 Född år i

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

421

MJÖLK OCH KÄRNING

Gav man bort mjölk till någon, så borde man alltid, om inte väga den, så åtminstone föranstalta så mycket som att den kom på betsmankroken; det borde den. Hade bara mjölken varit på betsmankroken, så kunde inte någon trolla med korna, som den mjölken var kommen från, och de kunde inte "ta mjölken" från dessa kor. - som det hette - då.

Det kunde ibland vara "kartigt att kärna" (d.v.s. smöret kanske inte ville gå ihop). Man tog då svavelspetor och "svavlade" kärnan, d.v.s. man rökade den invändigt med svavel. Då blev det bättre.

ACC. N:R. 5886

Landskap: Småland. Upptecknat av: Lage Nilsson
Härad: Sunnerbo Adress: Gårdby
Socken: Vittaryd Berättat av: syskonen Bengtsson
Uppteckningsår: 1938 Född år i

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

8 22

BISKÖTSEL M.M.

Hos syskonen Bengtsson hade man för många, många år sedan en bisvärm, som satte sig i den stora eken, som står på gården deras, och man kunde inte få ut densamma därifrån.

Det var "huggkarlar" samtidigt på gården och Johan sade till en av huggkarlarna att om han ville hjälpa till med att få ut bina, så skulle det vara bra, och så skulle de försöka. "Det skall vara nu med detsamma, då," sade denne och så tog man itu med det.

Man tände upp en eld av torv på vindsidan av eken vid ett hål, som där är vid marken på eken, och vinden drev röken in i trädet, och torven brann ner.

Nästa dag kom det ut rök från eken, som tilltog mer och mer, och man förstod att det hade fattat eld i fnösket, som var inne

ACC. N:R. 5886

Landskap: Smål. Upptecknat av: Lage Nilsson
Härad: Sunnerbo Adress: Gårdby
Socken: Vittaryd Berättat av: syskonen Bengtsson
Uppteckningsår: 1938 Född år i

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

93

2

i trädet.

Då öste Johan upp mycket jord, som täppte till alla hål in till eken, som var nertill på den, och elden skulle ha släckts. Men medan han var ute under dagen och arbetade, hade hans gamla mor, som blott visste om att bina bodde i eken, men inte visste om att det brann i den, så hade hon gått dit och krafsat undan jorden för att bina skulle kunna flyga ut, varefter elden åter började "mora" i det inre av trädet. Och bina började samtidigt att gå ut och in där, ty de trivs med hög värme.

När Johan sen kom hem, var hela gårdsplanen full av rök, och han måste på nytt ha ikring jorden kring eken. Sedan han hade lagt kring jorden där igen, sade han så till modern om att hon fick inte gå dit och ösa bort den.

ACC. N:R. 5886

Landskap: Smål. Upptecknat av: Lage Nilsson
Härad: Sunnerbo Adress: Gårdby
Socken: Vittaryd Berättat av: syskonen Bengtsson
Uppteckningsår: 1938 Född år - i

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

240

3

När elden slocknade, hade bisvärmen naturligtvis dött. Den blev där inne i eken. Den bodde förstas inte direkt i de partier, som det brann i, utan de dog väl av röken.

Det inträffar ibland att det kommer tjuvbi till någon kupa. När dessa välta ut ur kupan, som de är och stjal i, så skall man "mjöla dem" (d.v.s. strö mjöl på dem), och när de sedan komma hem till sin ägare, vet han att de är tjuvbi, och han tager dem då i deras kupa, då de är inne i den, och sätter dem i arrest i källaren ett par dagar. Här lär de glömma sin lust att stjäla.

Eken, som ovan omtalats, är ett familjetråd, skall man nästan kunna säga, på syskonen Bengtssons gård. Man räknar med att den är mycket gammal; de som lever nu, minns den aldrig på annat sätt än som den ser ut nu, och var sommar brukar släkten till syskonen här samlas hos dem; det är då ett gammalt bruk att de

ACC. N:R. 5886

Landskap: Småland Upptecknat av: Lage Nilsson
Härad: Sunnerbo Adress: Gårdby
Socken: Vittaryd Berättat av: syskonen Bengtsson
Uppteckningsår: 1938 Född år i

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

—*—
25

4

sitta i det gröna gräset under eken - på gårdsplanen utom fram-
sidan av byggningen. Här är marknivån höjd igenom att man har
kört hit ett stort, stort antal lass sten och byggt en vid plan
framför byggningen, annars så skulle det ha varit en dæld fram-
för byggningen. Man har sedan lagt mycket jord på stenarna, och
det har växt gräs på jorden. Men under årtiondenas gång har myc-
ket av jorden sjunkit ner mellan stenarna, så gräset är ibland
litet torrt och det är inte så frodigt nu mer, som det var förr.
Det är en backkant vid ena sidan av planen, i vilken den över-
går omärkligt. I kanten av denna samma backen växer också eken.

ACC. N:R. 5886

Landskap: Smål. Upptecknat av: Lage Nilsson
Härad: Sunnerbo Adress: Gårdby
Socken: Vittaryd Berättat av: syskonen Bengtsson
Uppteckningsår: 1938 Född år i

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

1226

GETINGAR

Man brukar säga att 12 bålgetingar, skall kunna sticka ihjäl en häst.

ACC. N:R. 5886

Landskap: Smål. Upptecknat av: Lage Nilsson
Härad: Sunnerbo Adress: Gårdby
Socken: Vittaryd Berättat av: syskonen Bengtsson
Uppteckningsår: 1938 Född år i

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

13/27

LIVET INOM BYN

Förr skall man ha gått till arbetet om morgnarna under sjungandet av en morgonpsalm, och likaså gått hem, sjungande en psalm om kvällarna. Detta före meddelarnas tid! Men deras föräldrar ha försäkrat att det tillgick så.

I var by fanns det då också en älderman. Och på lördagarna skulle inte någon arbeta på eftermiddagarna. Äldermannen gick upp på en hög backe i byn och ropade ut att man skulle sluta, när det var på eftermiddagen på lördagarna.

Bystämman brukade hållas, alltid Valborgsmässedagen.

ACC. N:R. 5886

Landskap: Smål. Upptecknat av: Lage Nilsson
Härad: Sunnerbo Adress: Gårdby
Socken: Vittaryd Berättat av: syskonen Bengtsson
Uppteckningsår: 1938 Född år - i

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

14
28

RÄFSERSKAN SJÖNK NER I MADEN

En käring, som gick och räfsade vid Ronasjön, innan där var så tämligen utdikad som där är nu, sjönk ner sig och sjönk mer och mer. Det var många som arbetade med höskörden där, och som arbetade i närheten, men de trodde till att börja med att det var inte så farligt. Hon ropade på hjälp, men de tänkte att hon fick väl klara sig själv, och se att hon kom upp. Men det blev värr och värr. Hon sjönk ner upp till huvudet, och hade räfsan gått igenom grässvären, hade man aldrig sett henne mer. Då måste man springa hem efter en yxa och hugga ner grenar och "broa" sig ut till henne, och ta tömmar och dra upp henne ur maden.

ACC. N:R. 5886

Landskap: Småland. Upptecknat av: Lage Nilsson
Härad: Sunnerbo Adress: Gårdby
Socken: Vittaryd Berättat av: syskonen Bengtsson
Uppteckningsår: 1938 Född år i

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

15
29

SKOGS-MAJA, SOM VAR ETT ORIGINAL

Det var en gumma, som hette Skogs-Maja efter sin far Skog, och hon bodde i en stuga i Hult inte långt från Bengtssons.

Hon var "litet efter sig". Dessutom "plottrade hon för sig själv". Barn och annat folk gick utanför fönstren vid hennes stuga och hörde efter vad hon sade. - Hon talade, och svarade själv:

"Skall du gå till kyrkan i morgon, Maja," sa hon.

- "Nä, jag vet inte det!" svarade hon.

- "Åjo, du sjunger så bra, Maja," började hon övertala.

Och sen gick hon i kyrkan och sjöng.

Här är en annan episod, som man också gärna berättar om Skogs-Maja:

ACC. N:R. 5886

Landskap: Smål. Upptecknat av: Lage Nilsson
Härad: Sunnerbo Adress: Gärdby
Socken: Vittaryd Berättat av: syskonen Bengtsson
Uppteckningsår: 1938 Född år i

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

18

30

2

När hon var på apoteket i Ljungby, sade man där till henne:
"Sätt dig, Maja!" Men Maja ansåg inte att det passade. "Jag visste hur jag skulle göra," sade hon, "måntro jag har varit ute förr. Jag har varit i Fotatorp ett halvår." Hon hade varit ute och tjänat minsann, nämligen i Fotatorp, där hon hade släktingar, under ett halvt års tid. - Sådana saker är det som man har berättat om Skogs-Maja.

Vidare även detta. De hade skraddare hemma hos Maja. "Far", som väl var hennes dagars upphov; gift hade hon åtminstone aldrig varit. Gubben hade således gått avsides, sedan han kommit hem till måltidsdags. Och han dröjde litet. Maja ut på trappen och ropar: "Skynda dej och sket, far; skraddarna vilja äta medan det är varmt".